

מדות והליכות בראי הפרשה

מדות טיש

נושא השבוע: שִׁכּוּר מִצְוָה

פרשת
פינחס

מבית
שבט טיש

משבה

מאמר פתיחה

מדגש מהות המדה

חז"ל הפליגו רבות בגדל השכר העצום אשר עתיד הקב"ה להנחיל לכל אוהביו ושומרי מצותיו, ואמרו שעתיד הקב"ה להנחיל לצדיקים שלש מאות ועשרה עולמות של שכר טוב, כנגד מעשיהם הטובים, שנאמר "להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא", "יש בגימטריה שלש מאות ועשר". וכן ידועים דברי חז"ל שיש ששה דברים שהאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, וכתב עליה הפוסק שא שגל כל המצוות יש שכר בעולם הזה, ורצה הקב"ה לזכות את ישראל גם בעולם הזה, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, אלא שמצוות אלו מכריעות את הדין. וכן פירש ה"תפארת ישראל" את דברי המשנה באבות: "היום קצר והמלאכה מרובה, והפועלים עצלים והשכר הרבה", ופירש ש"השכר הרבה" פרושו, השכר שהוא גם בעולם הזה וגם בעולם הבא. אלא שמנגד מביאים חז"ל במסכת קדושין את דעתו של רבי יעקב שאמר כי "שכר מצוה בהאי עלמא ליפא", דהיינו שאין שכר של מצוה בעולם הזה, אולם כבר כתבו הקדמונים שאפילו לשיטת רבי יעקב יש מצוות רבות ואפנים שונים שגם עליהם מקבלים שכר בעולם, לבד מהקרן הקיימת לעולם הבא, שעליה נאמר "עין לא דאיתהא אלקים זולתך יעשה למחכהלו", דהיינו שהאדם לא יכול לשער את השכר הגדול המצפה לו לעולם הבא על כל מצוה ומצוה שעשה בעולם הזה. ואחת המצוות החשובות שעליהם יש שכר בעולם הזה ללא ספק, היא כפי שכתב הרמב"ם, על כל המצוות והמעשים הטובים שבין אדם לחברו.

על שכרו של פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, שקנא את קנאת ה', נאמר בראש הפרשה: "הנני נתן לו את בריתי שלום". ומובא במדרש רבה: "אמר הקב"ה, בדין הוא שיטל שכרו". דברים אלו שבמדרש התפרשו באפנים שונים, שכן לכאורה הדברים נסתרים על פי דברי חז"ל במסכת קדושין כי שכר מצוה בהאי עלמא ליפא, ותרוצים שונים מובאים על תמיכה זו. רבים מפרשים וכותבים, שפינחס קבל את שכרו בעולם הזה, מפני שחי וקיים לעולם, כדברי חז"ל שפינחס הוא אליהו, ומפנין שפך לא שיך לומר אצלו "היום לעשתם ומחר לקבל שכרם", דהיינו היום לעשתם בעולם הזה ומחר לקבל שכר בעולם הבא, שכן הוא נותר תמיד בעולם הזה, ולכן מגיע לו שכר בעולם הזה על מעשה קנאותו שבכך השיב את חמת הקב"ה מעם ישראל. אחרים פרשו שמפנין שפינחס קנא את קנאת ה' וראו כל עמי הארץ כי שם השם נקרא עליה ותעצר הפגפה, ובכך קדש שם שמים ברבים, לכן בדין הוא שיטל שכרו. עוד יש שפרשו, שמפנין שפינחס זכה את עם ישראל בלו במעשהו, והרי אמרו חז"ל ש"כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו", לכן מן הדין הוא שיטל שכרו בעולם הזה. מפני שכל הטעם מדוע שכר מצוה בהאי עלמא ליפא, הוא מפני שחוששים שפא יתחרט על מעשיו הטובים ונמצא תורה על הראשונות, ואולם המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ולא יתכן שיחרט על העבר, ולכן בדין הוא שיטל שכרו. וכן פירשו, שהכלל כי שכר מצוה בהאי עלמא ליפא, הוא רק למי שמצוה ועושה, מפני שהוא חייב לעשות את המצוות ולשם כך הוא בא לעולם. אולם מי שעושה מעשים טובים לפני משורת הדין ומקיים גם דברים שאינו מצוה עליהם, מגיע לו על כך שכר גם בעולם הזה. ונמצא אם כן, שפינחס שלא נצטוו על מעשהו ועשהו לפני משורת הדין, בדין הוא שיטל שכרו בעולם הזה. ויסוד חשוב נוסף מובא בכפיה ספרים, על פי דברי הקדמונים, שעל כל המעשים הטובים והחסדים שבין אדם לחברו, מקבלים שכר גם בעולם הזה, לבד מהקרן הקיימת לעולם הבא. לכן זכה פינחס לשכר הגדול שקבל ובדין הוא שיטל שכרו בעולם הזה. שהרי מעשה הקנאות שעשה, לא היה רק בין אדם למקום אלא גם בין אדם לחברו, שכן בזכות מעשהו נעצרה הפגפה, ובזכותו נצלו בני ישראל מפייתה חלילה בפגפה. ונמצא אפוא שהיטיב להם והתחסד עמם במעשהו, ולכן בדין הוא שיטל שכרו, ומכאן נלמד כמה חשובה היא גמילות חסדים והטבה עם האלת, שעליהן משלם הקב"ה לאדם את שכרו גם בעולם הזה.

את דברי חז"ל באבות "ששכר מצוה - מצוה", באר הפעל-יש טוב, כפי שמביא תלמידו ה"תולדות יעקב יוסף" כך: "שאיין לה שכר גדול כמה שיש לו תענוג מהמצוה עצמה, בעשותה אותה בשמחה. ואף אם לא יהיה לו שכר יותר, די לו בכך, ובאמת יש שכר עד אין תכלית על מצוה שעושים בשמחה. אלא ששכר מצוה בהאי עלמא ליפא, כי אין כל העולם יכול לקבל אור השכר של מצוה ודבור הגון, כי הוא מאין סוף ברוך הוא, והעולם יש לו סוף". וכך אמר רבי צבי הירש ברוידיא מקלם: "אם נקבץ אל תוך רגע אחד את כל השעות והרגעים של אשר נחת שיש לאדם במשך כל ימי חייו, ונצטרף לזה את כל האשר והנחת שיש לכל חבריו בכל חייהם, ונתן את הכל לאדם אחד, האם אפשר לשער את מדרגת האשר אשר ירגיש האדם שהוא ברגע ההוא? ואם נצטרף את כל האשר והנחת שיש לאנשי כל עיר מגוריו במשך כל ימי חייהם, ונצטרף לזה את האשר של כל דרי העולם, מכל מקום כל זה עדן בגדר של חיי העולם הזה! ואף אם נצטרף את כל האשר של כל דרי העולם, מכל מקום עד סוף כל הדורות, וכל זאת ינתן לאדם אחד ברגע אחד, האם יש לה אשר גדול מזה? ובכן, על-כל-האשר הזה אמרו חז"ל: 'פה שעה אחת של קרת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה!'"

"איני מבין, מדוע צריך אני

לקבל שכר בעולם הבא בעבור מצוותי?

והלא את כל נשמת הייתי מוסר

לשם הזכות לקיים

ולו מצוה אחת בלבד!"

(רבי מרדכי מלעכוויטש)

נמשל

למה הדבר דומה

חשובים שערה בגליון הנגר שלפניו, ואף ספר במו ידיו סיר מלא בגרעיני חטה, והכפיל ושלש את הפמות לפי גבה ורחב הערמה, נקב במספר כלשהו, והציג אותה בפני החכם. "ובכן", המשיך החכם בספוק ושאל: "ועכשו, צא וחשב, כמה גרגרי חטה יהיו בקרון שלם של רבבת, שכלו מלא בגרגרים מהרצפה ועד התקרה, ללא אפס מקום". בינתיים התאספו במקום אנשים רבים ששמעו הנוכח הגיע לאזניהם, וכלם הביטו בקצרות על שלמה, ובקשו לשמע את תשובתו. מצחו של שלמה התמלא בקמטים, ובמשך שעה ארפה היה שקוע בחשוביו הסובכים. ואז בבת אחת אורו עיניו, הרים את ראשו ונקב בסכום עצום, אליו הגיע לאחר חשוב ארוך. "ובכן", המשיך החכם ולא הרפה, "ועכשו צא וחשב, כמה גרגרי חטה יהיו באלף רבבות, שבכל אחת מהן יש אלף קרונות, וכל קרון מלא וגדוש עד אפס מקום בגרגרי החטה". תדהמה נפלה על השוהים במקום, אולם שלמה הגאון לא הסכים להודות בקשי, ומיד הסתער שוב על גליונות הנגר שלפניו, וצלל אל תוך החשבון הסבוך והפרקב, למרות שמעולם לא פתר תרגיל כזה מסבך. עברו כמעט חמש שעות תמימות, ובסיומן הפך שלמה את גליון הנגר שלפניו על רחבו, ורשם עליו מספר ארוך בן ספרות רבות, עד שקצהו כמעט לא נראה. "זוהי התוצאה הסופית", אמר שלמה בספוק ובארשת של גאונה, אולם החכם לא הרפה והטיל על ראשו את הפצצה: "ועכשו הגעתי אל החידה האמתית. על גרן ענקית של תבואה, שראשה מגיע השמימה ורחבה כרחב פדור הארץ בלו, ישבה צפור אחת, ונקרה את גרגרי החטה שבערמה. במשך מאה ימים רצופים הצליחה הצפור לכרסם רק גרגר אחד, ובמים שלאחר מכן המשיכה בכרסומיה. ובכן, כמה זמן ידרש לה לאותה צפור כדי לאכל את הגרן בלו על כל גרגרי החטה שבו?" פניו של שלמה הלבינו והוא כמעט קרס תחתיו בעלפון. ראשו החל להסתחרר, ובדמיונו ראה סביבו צפרים רבות המנקרות גרגרי חטה ומצוחות בקול גדול. "אין לי תשובה" לחש בשפל-קול, וכל הנוכחים פרצו בצחוק גדול.

הנמשל

במשל נפלא זה, השתמש ה"חפץ חיים" על-מנת להמסיל לנו, כיצד אין שום בן-אנוש שיכול לחשב מהו שכר מצוה לפי המשגים שלנו בעולם הזה. שכן העולם הזה מגבל, קצוב ומדוד, לעמת העולם הבא שהוא אין-סופי ובלתי-מגבל, ולכן אין לנו הבנה בשכר המצות שאין להם גבול ומדה. ויותר מאותו חשוב מסבך ובלתי נתפס של פמות הזמן של אכילת כל הגרגרים הרבים בערמה הענקית עד לב השמים, מצפה לנו על כל מצותינו ומעשינו הטובים, פרותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לנו לעולם הבא.

כלם הפירו את שלמה, הממחה בחשבון. כמעט כל חיו נעו על ציר החשובים והחשובות. בכל רגע פנוי היה שלמה אוהב לחשב חשבונות מענינים ומסבכים, ולא דוקא חשבונות מעשיים מחיי היום-יום. יכול היה לשבת שעות ארוכות על-גבי גליונות ניר ארפים, ולחשב תרגילים ארפים ומסבכים, שאף אחד כמעט לא מצא בהם את ידיו ואת רגליו, ואלו שלמה שט בים המספרים כזקן ורגיל, ושלב נחת וספוק דוקא מפענוח של חשבונות ארפים ומסבכים, ופצוח חידות מתמטיות מסבכות. חבתו לתורת המספרים, החלה אצל שלמה עוד מימי ילדותו, ומעולם לא התקשה בשעורי החשבון. אם במקצועות אחרים לא מצא ספוק וענין, הרי שרק במקצוע זה, שנהאה לרב האנשים כמקצוע יבש וחסר חיים, חש כמו דג במים. כשהתבגר, הפך את תחביבו למטה לחם, ומצא את פרנסתו פרואה חשבון מנסה ומכשר, ורבים שכרו את שרותיו לחשוב המאזנים של מפעליהם ועסקיהם. אף גם בהיותו עסוק בעבודתו כמנהל חשבונות, המשיך בכל עת פנויה להרהר ולחשב חשבונות רבים, וכל העת רצדו מספרים לנגד עיניו וחידות מתמטיות שונות ומשונות. יכול היה לעמוד שעה ארפה מול עץ בעל עלוה רבה, ולאמוד בעיניו את פמות העלים שעל העץ, בעודו מחשב ומכפיל את פמות העלים במספר העצים שבשדרה פלה. זמן רב הקדיש שלמה להעשרת ידיעותיו בחכמת החשבון, ולשם כך רכש ושאל ספרים רבים מן הגרן ומן היקב, ומעיניו החידות לא נמלט שום מאמר מדעי העוסק בתחום המתמטיקה שלא קראו על-פרעיו ועל-קרבו. הגיעו הדברים לידי כך, ששלמה החל להתרברב באזני כל-מפיריו, כי פלרז לא אניס לה, ואין שום חשוב מתמטי שלא יעלה בידו לפתור, יהיה קשה ככל שיהיה. חבריו נענו לאתגר, והחלו להמטיר עליו תרגילים שונים ומשנים, השליכו מספרים אסטרונומיים בזה אחר זה, אולם שלמה עמד בגבורה והשיב מלחמה שגרה. על כל השאלות ענה בבחירות, והוכיח את תשובותיו בעזרת תרגילים שרשם במהירות בגליונות הנגר שלפניו, שהלכו והתמלאו בקצב מסחרר בזה אחר זה.

יום אחד, נקלע שלמה לביתו של אחד מגדולי חכמי דורו, וכששמע על כשרונו הגדול של אורחו בחשבון ועל טענתו כי אין תרגיל בלתי פתיר, החליט הלה להעמידו במבחן. "שמע נא", פנה החכם אל שלמה ואמר. "מבקש אני להציג בפניך חשוב מתמטי מסבך, ומבקש אני לראות אם יעלה בידך לפתור את החשוב הזה". חיוך של נצחון התפשט על פני שלמה, וברברנות פסק ואמר: "מוכן ומזמן אני לשמע את החידה, ובטוח אני בעצמי כי אוכל לפצחה על-נקלה". "לאט לך", אמר החכם, "אל תתגאה יתר על-המדה, פי עליך נאמר 'אל-יתהלל חגר כמפתח'. ועתה אגש אל החידה עצמה. ובכן, כמה גרגרי חטה יש בערמה זו המונחת לפנינו?" הביט שלמה בערמת החטה שלפניו, אמד את רחבה ואת ארפה, ולאחר

מְרָגֵל

הַלְכוּת וְהַלִּיכוּת

הָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְזַכֵּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה. (ספר המגיד)

- בִּיחוד מְשַׁלֵּם הַקֶּבֶל"ה שְׂכָר בְּעוֹלָם הָאָה לְמִי שֶׁאֵדִיר אֶפְלוֹ בְּמִצְוֹת קְלוֹת שְׂאָדָם דָּשׁ בְּעַקְבֵיּוֹ, וְאִם הוּא זֹהִיר בְּכָף מִקְבֵּל הוּא עַל־כֵּף שְׂכָרוֹ בְּחַיָּו. (מעגלי צדק)
- וְכֵן אִם הָאָדָם מִתְאַמֵּץ לְקַיֵּם מִצְוֵה נְדִירָה שְׂרָבִים נְכֻשָׁלִים בָּהּ, וְהוּא מִיַּחֲדֵי סִגְלָה הַמְתַּאֲמָצִים בָּהּ, יִקְבֵּל שְׂכָרוֹ גַּם בְּעוֹלָם הָאָה. (החת"ם סופר)
- הָאֵדִיר בְּמִצְוֹת צִיצִית, זֹכֶה גַּם לְשְׂכָר נִגְלָה בְּעוֹלָם הָאָה, מִלְּבַד שְׂכָר נִסְתָּר שֶׁל עוֹלָם הַבָּא. (כלי יקר)
- מִי שֶׁאֵדִיר בְּתַפְלָה בְּצַבּוֹר בְּכוּנָה מִקְבֵּל שְׂכָרוֹ בְּעוֹלָם הָאָה, שְׁנַיִמָּר "וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגֵרְךָ אֶת־לַחְמֶךָ וְאֶת־מִימֶיךָ", לְמַה הַתְּחִיל בְּלִשׁוֹן רַבִּים וְסִיִּם בְּלִשׁוֹן יַחֲדֵי? מִפְּנֵי שֶׁהַרְבִּים בָּאִים יַחַד לְהַתְּפַלֵּל, וְהַקֶּבֶל"ה נֹתֵן לְכָל אֶחָד שְׂכָרוֹ לְפִי כְּנִתּוֹ וְכִפִּי הַמְּגִיעַ לוֹ. (רבי יהונתן אייבשיץ)
- הַמְתַּפְּלֵל עַל חֲבֵרוֹ וּמְבַקֵּשׁ בְּעֵדוֹ, זֹכֶה לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ בְּעוֹלָם הָאָה. (שומע תפילה)
- מִי שֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוֹת מִתּוֹךְ אֲהַבַת ה' וְעוֹבְדוֹ בְּאַהֲבָה, מִקְבֵּל שְׂכָרוֹ גַּם בְּעוֹלָם הָאָה. (אמרי אש)
- עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין זֹכֶה הָאָדָם לְקַבֵּל שְׂכָר מְרַגֵּעַ הַנְּחַתּוֹ, וְכֵן הָאֵדִיר בְּכוּזָה, בְּכַבּוֹד אֵב וְאִם, בְּקִימָה וְהַדִּיר פְּנֵי זָנוֹ, עַל לִמּוּד הַתּוֹרָה, וְהַמְשַׁכֵּם לִבֵּית הַמְּדֻרָשׁ, וְכֵן עַל לִמּוּד תּוֹרָה שֶׁל תְּשׁוּבָה וְהַמְּגַדֵּל בְּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה, הַמְּכַבֵּד תְּלָמִידֵי חֻכְמִים וּמְשַׁמְשֵׁם, לְמִי שֶׁעוֹנָה מֵאָה בְּרִכוֹת בְּכָל־יוֹם, וְכֵן לְמִי שֶׁמְעַנֵּג אֶת הַשִּׁבְתָּה וּמְכַבְּדָהּ, עַל אֲמוּנָה בְּה' וְקִיָּם מִצְוֹתָיו בְּאַמוּנָה, וְעוֹד. (שכר מצווה)
- אָמְרוּ חַז"ל, "שְׂכָר מִצְוֵה בְּהַאי עֲלֵמָא לִיכָא". בְּאוּרוֹ הוּא, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם הָאָה לֹא יָכוֹל לְהַכִּיל בְּקִרְבּוֹ שְׂכָר שֶׁל עֲשִׂית מִצְוֵה, וְגַם אִם יִקְבֵּל הָאָדָם אֶת־כָּל־הָעוֹלָם הָאָה, זֶה עֵדוֹן לֹא מְגִיעַ לְשְׂכָר שֶׁל מִצְוֵה אַחַת. וְלָכֵן נִבְרָא מְקוֹם הָעֵדוֹן הַבְּנִי לְשֵׁם כֵּף, כִּדֵּי שֶׁשָּׂם יוֹכְלוֹ לְקַבֵּל אֶת הַשְׂכָר, וְהוּא הָעוֹלָם הַבָּא. (מסילת ישרים)
- בְּכָל הַמִּצְוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, הֵן בְּתוֹרָה, הֵן בְּתַפְלָה, הֵן בְּמִצְוֹת מְעַשְׂוֹת, יִרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לֹמֵר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "הַרְגִּי עוֹשֶׂה זֹאת לְשֵׁם יְחִיד קִדְשָׁא־בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתָהּ, לְעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְיִרְגִּיל אֶת־עַצְמוֹ לֹמֵר זֹאת בְּתוֹכָהּ פְּנִימִיית הַלֵּב, וּבְהַמְשִׁיךְ הַזָּמָן יִרְגִּישׁ הָאָרֶה גְּדוּלָה בְּאִמְרָה זֹאת. (צעטיל קטן לרבי ר' אלימלך מליז'ענסק)

- אִין מִקְבָּלִים שְׂכָר בְּעוֹלָם הָאָה אֲלָא לְפִי הַמְּעַשֶׂה, וּמִכָּאֵן נִלְמַד, שֶׁעַל כָּל מִצְוֹת עֲשֶׂה יֵשׁ שְׂכָר בְּעוֹלָם הָאָה, וְהַקֶּבֶל קִיָּמַת לְעוֹלָם הַבָּא. (מכילתא)
- עַל כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבִּין אָדָם לְחֲבֵרוֹ, וְכָל הַמְּעַשִׂים שֶׁל צְדָקָה וְגִמְלוּת חֻסְדִּים, יֵשׁ עֲלֵיהֶן שְׂכָר גַּם בְּעוֹלָם הָאָה לְבַד מִשְׂכָרוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא. (תוספות יום טוב)
- עַל טוֹבָה שֶׁעוֹשֶׂה אָדָם לְחֲבֵרוֹ, מְגִיעַ לוֹ שְׂכָר מִצְוֵה גַּם בְּעוֹלָם הָאָה. (הרמב"ם)
- מִי שֶׁדָּן אֶת חֲבֵרוֹ לְכַף־זְכוּת, הוּא אֶחָד מֵאוֹתָם שֶׁמִּקְבָּלִים שְׂכָרָם בְּעוֹלָם הָאָה. (מסכת שבת)
- עַל מַחְשְׁבָה טוֹבָה שֶׁאָדָם חוֹשֵׁב לְעֲשׂוֹת מִצְוֵה, עַל־אֵף שֶׁלֹּא עֲשָׂאָה בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר, זֹכֶה הוּא לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ בְּעוֹלָם הָאָה, כִּי הַקֶּבֶל"ה מְצַרֵּף מַחְשְׁבָה טוֹבָה לְמַעֲשֶׂה. (ערבי נחל)
- מִי שֶׁשׁוֹמֵר אֶת עַצְמוֹ מִלֹּא־תַעֲשֶׂה וּמִשְׁבֵּר בְּלִבּוֹ אֶת הַיֵּצֵר הָרַע כִּדֵּי שֶׁלֹּא לְעַבֵּר עַל אֶחָד מֵהָאֲסוּרִים שֶׁבְּתוֹרָה, זֹכֶה לְשְׂכָר גְּדוֹל אֵף בְּעוֹלָם הָאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוֹ הִיָּה חוֹטֵא תְּלִילָה הֵינּוּ מַלְאָכִים אוֹתוֹ בְּבֵית־דִּין, וּמִדָּה טוֹבָה מְרַבֶּה מִמְּדַת פְּרָעָנוּת. (חקל יצחק)
- בְּמִצְוֹת שֶׁהִזְמִין גְּרָמּוֹן, מִכֵּיֶן שֶׁהוּן בְּאוֹת רַק בְּעוֹלָם הָאָה שֶׁהוּא תְּלוּי בְּזָמָן וּבְהֵן תְּלוּיּוֹת הַמִּצְוֹת, לָכֵן גַּם עֲלֵיהֶן יֵשׁ שְׂכָר בְּעוֹלָם הָאָה. (קנאת סופרים)
- עַל מִצְוֹת עֲשֶׂה שֶׁאִין בָּהֶם עֲנֵשׁ, אִינוּ מִקְבֵּל שְׂכָר בְּעוֹלָם הָאָה, אוֹלָם עַל מִצְוֹת עֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ עֲנֵשׁ לְמִי שֶׁלֹּא מְקַיֵּם, כְּגוֹן מִצְוֹת מִילָה, יֵשׁ עַל־כֵּף שְׂכָר בְּעוֹלָם הָאָה. (תבואות שור)
- מִי שֶׁמְקַיֵּם מִצְוֹת שֶׁהַשְׂכָּל מַחֲיִב אוֹתוֹ, כְּגוֹן כְּבוֹד אָב וְאִם, וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹן מִתּוֹךְ צְוִי ה', מִקְבֵּל עַל־כֵּף שְׂכָר גַּם בְּעוֹלָם הָאָה. (מעגלי צדק)
- מִי שֶׁמְקַיֵּם גַּם מִצְוֹת דְּרַבְּנָן, מִקְבֵּל עַל־כֵּף שְׂכָר גַּם בְּעוֹלָם הָאָה, כִּי הַקֶּבֶל"ה מְקַיֵּם בּוֹ כְּבִיכּוֹל אֶת הַצְּוִי שֶׁל "בִּיּוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ", עוֹד בְּטָרֵם תְּבוּא הַשְּׂמֶשׁ עַל־הָאָדָם, דִּהְיִינוּ בְּעוֹדוֹ בְּחַיָּו בְּעוֹלָם הָאָה. (תפארת בנים)
- מִי שֶׁמְזַכֵּה אֶת הַרְבִּים וְגוֹרֵם לְרַבִּים לְעֲשׂוֹת מְעַשִׂים טוֹבִים, הוּא מִקְבֵּל שְׂכָר גַּם בְּעוֹלָם הָאָה. (מהרש"א)
- הָעוֹשֶׂה מִצְוֵה בְּרַבִּים וּמְקַדֵּשׁ שֵׁם שְׁמַיִם, מְשַׁלֵּם לוֹ הַקֶּבֶל"ה אֶת שְׂכָרוֹ גַּם בְּעוֹלָם הָאָה. (יריעות שלמה)
- מִי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה עִם אַחֲרִים, יֵשׁ לוֹ שְׂכָר מִצְוֵה גַּם בְּעוֹלָם

מהלל

מספרי חז"ל

והיה הדבר לפלא בעיני כל בני העולם. כששמע זאת מלך בבל כאמור, החליט לשלח אגרת שלום לחזקיהו ולא לקו, כדי שימצא חן בעיניהם, ואולם באותה שעה לא היה הסופר שלו בארמון, ולכן כתב עבד אחר את המכתב, וכתב כך: "שלום לחזקיהו המלך, שלום לירושלים העיר, ושלום לאלקים הגדול". כשיצא השליח לדרכו, הגיע הסופר הקבוע אל הארמון. ומי היה הסופר? היה זה נבוכדנאצר הידוע, שאחר כך היה מלך בבל והיה אחד מהמלכים הפושלים בכפה בכל העולם פלו, וכששמע את הנסח שנכתב במכתב, נבהל וקרא: "איך כתבתם את שם האלקים בסוף? והרי הייתם צריכים לכתב כך 'שלום לאלקי ישראל, שלום לעיר ירושלים ושלום למלך חזקיהו'". אמרו לו: "קורא האגרת הוא ירוץ לקרא לשליח", רץ נבוכדנאצר שלש פסיעות אחר השליח, ואולם לפתע ירד המלאך גבריאל מן השמים ומנע אותו מלרוץ יותר. ואמר רבי יוחנן, שאם לא היה גבריאל מעמיד את נבוכדנאצר, לא הייתה חלילה תקנה לעם ישראל, מפני שהיה בזה קטרוג על עם ישראל שנבוכדנאצר בקש לקנא את כבוד הקב"ה שהעמידוהו האחרון בשימה. ואולם מפני שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, נתן לו הקב"ה לנבוכדנאצר שכר גדול, ואמר לו הקב"ה: "מפני שאתה פסעת בעבורי שלש פסיעות, יצאו ממך שלשה מלכים שישלטו בכל העולם פלו". ומכאן נלמד על גדל השכר של כל מצוה, שמודה טובה מרבה ובפרט לבני ישראל בני עם סגולה.

(מסכת סנהדרין)

התנא רבי אליעזר הגדול, שהיה רבם של רב התנאים שאחר דורו, חלה פעם ונפל למשכב. באו תלמידיו לבקרו, וכשראו את רבם שוכב במטה ומתשר בישוריו, החלו לבכות מרב צער, ואולם חברם רבי עקיבא שעמד שם עמו, היה משחק. תמיהו החברים ושאלו את רבי עקיבא: "מפני מה אתה משחק? והרי רבנו מצטער בחליו הגדול?" נענה רבי עקיבא ואמר: "דעו לכם, שעד עתה ראיתי שרבנו רבי אליעזר, אין לו שום צער בעולם, מעולם לא החמיץ יינו ופשתנו לא לקה, ואמרת בלבי, שימא חס ושלום מקבל רבי את כל שכרו בעולם הזה על המצות שלו. ואולם עכשו, כפאשר אני רואה את רבי בצער, אני שמח, כי עכשו אני מבין שהוא מקבל בעולם הזה יסורים על העונות המעטים שלו, וכל שכרו הגדול על המצות, מבטח לו לעולם הבא". שתקו התלמידים לשמע דבריו של רבי עקיבא, ולפתע נענה רבי אליעזר עצמו ושאל את רבי עקיבא מתוך מוסת חליו: "עקיבא! כלום חסרת דבר אחד מן התורה פלה? ומדוע אומר אתה שיהיו יסורים באים עלי על העונות שלי, כדי שאקבל את שכרי בעולם הבא?" השיב לו רבי עקיבא ואמר: "הרי למדתנו רבנו, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, דהינו שאפלו הצדיק הגדול ביותר לא יתכן שלא נכשל בדבר מה, ועל זה הוא מקבל יסורים בעולם הזה, כדי לקבל

בזמנו של חזקיהו מלך יהודה, מלך בבל המלך מרדך בלאדן בן בלאדן. מלך זה היה רגיל להשפים קום והיה אוכל את סעדת הצהרים בשעה הששית וישן עד השעה התשיעית. יום אחד, ישן המלך את שנת הצהרים כהרגלו, וכשקם התפלא לראות כי החמה נמצאת בצד מזרח, דהינו שעכשו תחלת היום. פעס המלך מאד וחמתו בערה בו, שכן חשב שכנראה ישן כל היום פלו וכל הלילה שלאחריו, והשכים למחרתו. מייד קרא לעבדיו ואמר להם: "מדוע הנחתם לי לישן יום ולילה, ולא הערתם אותי בזמן?" ענו לו עבדיו ואמרו: "אל יחר לאדוננו המלך, ואולם הוא לא ישן אלא בדיק כמו פליום, אלא שהשמש חזרה לאחוריה וחזרנו לאחור אל הבקר". הביט עליהם המלך בכעס ואמר: "פיצד כולים אתם לדבר דברי הבל שפאלו? וכי שמעתם מימיכם שהחמה חוזרת לאחוריה? ואם נכון הדבר, רוצה אני לדעת מי הוא האלקים שיש בכחו להזיז את החמה לאחוריה?" ספרו לו העבדים ואמרו, כי ידו של אלקי ישראל בדבר והוא הטא את השמש לאחוריה, וביקלתו להטות את כל הפסלים והאלילים לעשות פרצונו, כי הוא בורא העולם והוא מנהיגו ברמה. ומדוע חזרה החמה לאחוריה? בעטיו של חזקיהו מלך יהודה, ומעשה שהיה כך היה. חזקיה נפל למשכב ונטה למוות, על אשר לא הודה דיו לקב"ה על נכלאותיו שעשה עמו, וכל עור גופו התקלף מהשחין שפרח בו עד שלא נותר בו מתום. שלח הקב"ה את ישעיהו הנביא לבקר את חזקיהו מלך יהודה בחליו, וכשהגיע אליו אמר לו ישעיהו כי עומד הוא למוות, ואף לעולם הבא לא יהיה לו חלק. נבהל חזקיהו ושאל את ישעיהו הנביא על סבת הדבר, והנביא השיב ואמר לו, שהעניש הגדול בא לו מפני שלא קיים מצות פריה ורביה ולא נשא אשה כדי להעמיד תולדות בישראל. התנצל חזקיהו ואמר: "והרי ראיתי ברוח הקדש, שעתידים לצאת מפני בני שאינם מהגנים, ואמרת בלבי, מוטב לא אשא אשה ולא אלד בנים רשעים". אמר לו הנביא: "לא היה לך לחשב את חשבוננו של הקב"ה, אלא היה עליך לקיים את מצותיו בלי להרהר אחרינו". רצה חזקיה לשוב ולתקן את חטאו, ואולם הנביא טען שהוא אחר את המועד וכבר נגזרה הגזרה. לא קבל חזקיה את הדבר, וטען: "מקבלי מבית אבי אבא, אפלו חרב חדה מנחת על צנארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים". אמר לו הנביא: "אם ישמע ה' לתפלתך ותקום מחלוקה, אתן לך את בתי לאשה". הסב חזקיה את פניו אל הקיר והתפלל אל הקב"ה מקירות לבו, ותפלתו התקבלה. מייד שב הנביא אל המלך ואמר לו: "שמע אלקים את תפלתך והוסיף לך חמש עשרה שנה לימי חייך". נעשה לו יס בתוך יס, והנביא צוה עליו להניח דבילה על השחין שבבשרו, ואף על פי שהדבילה מוקה לבשר החי, נעשה לו יס ובשרו שב להיות בריא וטוב. לאחר מכן נתן הנביא למלך סמן כי תפלתו התקבלה, בכך שהמים יתארו בעשר מעלות, והשמש תחזר לאחוריה ותשוב לבקר,

מתפל

אמרות ופתגמים

לשומרו מן המזיקים. אם נתנבזה במצות, רבוא ואֶלֶף מלאכים משמרים אותו, ואם הוא שלם בתורה ובמעשים טובים, הקב"ה משמרו ששנאמר "ה' שמרך ה' צִלְךָ עַל־יְדֵי יְמִינֶךָ". (מדרש תנחומא)

• רבי אליעזר בן יעקב אומר: העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד, והעובר עברה אחת קונה לו קטגור אחד. (מסכת אבות)

• אומר רבי חנינא בראידי: כל העושה כמאמרה אין מבשרים אותו בשורות רעות, שנאמר "שומר מצוה לא ידע דבר רע". אומר רבי אסי ואיתימא רבי חנינא: אפלו הקב"ה גוזר גזרה הוא מבטלה, שנאמר "באשר דבר-מלך שלטון ומי יאמר-לו מדה-תעשה". (מסכת שבת)

• אם נפשך לדעת מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא, צא ולמד מאדם הקדמוני, שלא נצטוה אלא על מצוה אחת, בלא תעשה אחת, ועבר עליה, ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו ולדורות-דורותיו עד סוף דורותיו. וכי איזו מדה קרובה, מדת הטובה או מדת פרענות? הוי אומר מדת הטובה. על-אחת כמה וכמה שמזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. (תורת כהנים)

• המצוה הקלה שכרה גדול והפלא אשר לא ימד ולא יספר, הלא תראה במצות שלוחת הקן שאין בה טרח ולא פזיר מומן, שנאמר "למען ייטב לך והארבת ימים". ואמרו חז"ל: אומר רבי יעקב, אין לך מצוה קלה בתורה שאין תחית המותים תלויה בה. ומה אם מצוה קלה שהיא פאיסר - אברה תורה כד, מצות חמורות על-אחת כמה וכמה! (שערי תשובה)

• אין ענשי גיהנם פדאי אצל השכר המזמן על מצות לעולם הבא, כי טוב לו לאדם לקבל כל ענשי גיהנם ובלבד שלא יפסיד שכרו לעולם הבא. (ספר חרדים)

• "שכר מצוה - מצוה". שכר המצוה שעשה, היא המצוה עצמה ואינו צריך יותר שכר, רק זה עצמו שאוזה לעשות מצוה ועושה תענוג לבו, אין לך שכר גדול מזה. (קדושת לוי)

• "על-כן יאמרו המזשלים באו השבון", בואו ונחשב השבוננו של עולם, הפסד מצוה פגוד שברה, ושכר עברה פגוד הפסדה. (בבא בתרא)

• אל-תהיו בעבדים המשמשים את-הרב על-מנת לקבל פרס, אלא הוו בעבדים המשמשים את-הרב שלא על-מנת לקבל פרס. (מסכת אבות)

• אומר רבי ירמיה בן-אלעזר: עתידה פתיקול להיות מפוצצת באהלי צדיקים ואומרת, מי שפעל עם-אל (שעסק בתורה ובמצות, וכאלו ברא עולמות), יבוא ויטל שכרו. (ירושלמי שבת)

• רבי מאיר אומר: הוי ממעט בעסק ועסק בתורה, והוי שפירווח בפני כל-אדם, ואם בטלת מן-התורה, ישלך בטלים הרבה פגוד, ואם עמלת בתורה, ישלך שכר הרבה לתן לך. (מסכת אבות)

• אומר רבי יהושע בן-לוי: עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר "להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא". שאם יתקבצו כל מיני תענוגי זה העולם והכפלו בלם ש"י פעמים, יהיה כל-כך ענג כל-צדיק לעולם הבא. (מסכת עוקצין ופירוש הרמב"ם)

• רב דימי אומר: עתיד הקב"ה לתן לכל צדיק וצדיק מלוא עמסו (טובה מלוא חפניו של הקב"ה), שנאמר "ברוך ה' יום יום יעמס-לנו האל ישועתנו סלה". אומר לו אביי: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר בישעיה "מי-מדד בשעלו מים ושמים בירת תבן"? דהינו שפלי-העולם הוא רק כמו מהארת ועד האגודל, ואיך יתן לו הקב"ה מלוא חפניו? אומר לו רב דימי: והרי אמרו משמה דרבא בר-רמי, עתיד הקב"ה לתן לכל-צדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר "להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא", ו"ש בגימטריה שלש מאות ועשר". (מסכת סנהדרין)

• אומר רבי מאיר: עשה אדם מצוה אחת מוסרים לו מלאך אחד, עשה שתי מצות מוסרים לו שני מלאכים, עשה מצות הרבה מוסרים לו מלאכים הרבה. שנאמר "כי מלאכיו יצוה-לך לשמרה בכל-דרכיך", פדי

אותו אדם שחטף מהשוחט את המצוה, והטיל עליו קנס של עשרה זהובים, שהיה סכום גדול, וצוה עליו לשלם את הסכום הזה לשוחט על שחטף ממנו את המצוה. כששמעו החכמים את הפסק של רבן גמליאל, החלו להסתפק ביניהם מדוע הטיל עליו סכום זה, האם מפני שעשרה זהובים הם שכר המצוה של פסוי הדם, או שכר הברכה שהיה יכול לברך על פסוי הדם. ומדוע הסתפקו החכמים בכה? מפני שבקשו לדעת מה הדין בברכת המזון, שהרי יש בה ארבע ברכות, ואם נאמר שיש פאן מצוה אחת כמו פסוי הדם, הרי שמי שברך במקום חברו וחטף ממנו ישלם לו עשרה זהובים בלבד על כל ברכת המזון, ואולם אם נאמר שהיא שכר ברכה, צריך לשלם ארבעים זהובים, על-כל-ברכה עשרה זהובים. צארה בת-קול מן השמים והכריזה: "כוס של ברכה שוה ארבעים זהובים". (מסכת חולין)

את כל-שכרו על המצות שלו, בעולם הבא, ונחה דעתו של רבי אליעזר. (שם)

מעשה באדם אחד, שעמד ושחט עוף והתכוון לקיים את המצוה החשובה של פסוי הדם, כמו שנאמר בתורה "אשר יצוד ציד תיה או-עוף אשר יאכל וישפך את-דמו וכסהו בעפר", ודרשו חז"ל את הסמיכות "ושפך וכסהו", שהשוחט הוא צריך לקיים את המצוה של פסוי הדם, ואולם לפתע הגיע אדם אחד ובגידו דלי עם עפר, ובטרם הספיק השוחט לקיים את מצות פסוי הדם, הקדימו הלה וחטף ממנו את המצוה וכסה בחול שעמו את דם העוף. הצטער השוחט והתעצב אל-לב, מפני שהפסיד מצוה פה חשובה, ולא עלה בידו לקימה ולקבל את שכרה, והלך לספר את הדבר לרבן גמליאל. שמע רבן גמליאל את המעשה שעשה

מספר

ספורי צדיקים

עד שמוכן הוא לשלם כל הון דעלמא כְּדִי לְקִיּוֹן. כְּשִׁשְׁמַע זֹאת הד"ר וולף, מהר להרגיע את הרופא המנתח והצליל לשכנע אותו כי טוב עשו בכך שותרו לרבי על הלירה, מפני שאיש אלקים הוא ואין הדעת משיגה את רום מעלתו. (צדיק יסוד עולם)

משמשו של רבי משה יהושע מויזניץ בעל ה"ישועות משה", ספר, כי פעם לאחר תפלה נלהבת, בה עמד הרבי לפני קונו בהתלהבות כבן המתחטא לפני אביו, התבטא ואמר: "הרי אמרו חז"ל בקדושין, שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. מהו שכר המצוה? כפאשר חשים שפך האי עלמא הוא ליכא, הוא בגדר אין ואין בו שום ערה, זהו שכר המצוה". (הליכות הישועות משה)

באחת מדרשותיו, עמד המגיד רבי שלום שבדרון ואמר: "דועים דברי חז"ל ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא. מה פשר הדבר? וכך שמעתי מאדם חכם משל נפלא. ראובן חרש את שדהו באמצעות השור שהיה לו, והשור עמל קשות בחרישת השדה. בסוף היום, חזר השור עיף ורצוף מעמל יומו, נאדונו בקש לפיסו ולתגמלו על עבודתו הקשה. שלף האיש את ארנקו מכיסו, הוציא פנקס המתאות וכתב לשורו המחאה בסכום של מאה דולר... כך בדיוק נראה האדם שמבקש לקבל שכר על המצות, וכי אפשר לשלם שכר מצוה רוחנית בסיר של בשר?" (קול חובב)

מיקורי ירושלים היה רבי נפתלי צבי פרוש ומגדולי העסקנים שבה שלא על מנת לקבל פרס. בזכרונותיו הוא מספר על הזכות הגדולה שהתגלגלה לפתחו מן השמים, ביסוד השכונה המעטרטה "בתי ברוידא" במרכז ירושלים, בה התגוררו תלמידי חכמים מבהקים ומרביצי תורה חשובים. נדבן השכונה היה רבי יעקב יוסף ברוידא מורשה, ובסיים הבניה שגר סכום נכבד לכל העוסקים במלאכה, כאות הוקרה על מסירותם. בין השאר, שגר 35 נפוליון זהב לרבי נפתלי צבי, שהשקיע מאמצים מרבים וביכותו קמה השכונה וקרמה עור וגידים, אך הוא סרב לקבל אפלו פרוטה אחת, מפני שלא רצה לקבל שכר על המצוה הגדולה שאכה לעשות. ראשי הועד נדהמו אל מול סרובו של רבי נפתלי צבי פרוש, שחי בדחקות ועני והיה בעל משפחה גדולה, והציעו לו להסביר את עמדתו במכתב אל הנדיב בורשה. ישב רבי נפתלי צבי וערה מכתב נלבב אל הנדיב יקר הערה, ובז צטט דברים נאים ששמע מפי רבי אליעזר דן רלב"ג מגאוני ירושלים, שהסביר את הפסוק בתהלים "ולדה חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו". ולכאורה, איזה חסד הוא שמשלמים לפועל בסוף היום על עבודתו? הרי זו החובה לשלם לו תמורת עמלו! והסביר בטוב טעם, אלו היה הקב"ה שואל את היהודי המתפלל לפניו, מהי משפחתך על תפלתך בצבור? בנדאי היה האדם מתקשה להעריך את גדל השכר על כך, אולם הקב"ה יודע את ערך השכר המגיע לו על המצות. ומשל למה הדבר דומה? לאדם שפא לסנדלר עני

ביתו של רבי ישראל פרץ מלברטוב, חותנו של סגורם של ישראל רבי לוי יצחק מברדיטשוב, היה פתוח לכל מבקש, ואורחים רבים היו באי ביתו. עמל רבי לוי יצחק רבות לכבד את האורחים, וטרח להציע להם מטות נוחות. שאלו חותנו: "לשם מה אתה טורח כה הרבה? הרי בעד כמה פרוטות תוכל למצא אפר גוי שיעשה לך את המלאכה?" השיב לו רבי לוי יצחק: "וכי אמסר את המצוה לגוי, ועוד אוסיף לו על כך שכר? מבקש אני בעצמי לעשות את המצוה והיא עצמה שכרי". (לשון חסידים)

בשנות מגוריו של רבי שלמה מאיל בירושלים, נפל פעם למשכב, ונזקק לנתוח באפן דחוף. ההוצאות הרפואיות עלו לכדי שלש לירות, שנחשבו באותם ימים לסכום גדול מאד, אך בכיסו של הרבי לא הייתה אף פרוטה אחת, שכן תמיד היה מחלק את כל אשר לו לצדקה. נכנס רבי יוסף וינברג, מיקורי ירושלים ומגדולי הנגידים שבה, אל עבי הקורה, ופנה אל הרופא המנתח, ואל רבי משה וולף מנהל בית החולים "שערי צדק". הוא תאר לפניו את גדלתו של הרבי ואת עניו הגדול, והגיע אתם להסכמה שכל אחד מהם יוותר על לירה אחת, והוא ידאג לתשלום הלירה השלישית. הנתוח בצע בהצלחה, אולם מכיון שהרבי היה חלש מאד והנתוח היה ארוך ומספך, נזקק הרבי לשמירה ולזהירות יתרה, והיה נמצא בפקוח רפואי קפדני יום יומי תחת השגחתו האישית של הרופא המנתח. בערב סכות, בעת שהרופא בא לבקר את הרבי, פנה אליו ושאלו אם יוכל לרדת בליל התקדש החג אל הסכה שבחצר בית החולים, כדי לאכל כזית פת ולקיים מצות סכה מדאורייתא. נרתע הרופא לשמע השאלה, ושלל אותה באפן מחלט. נסה הרבי להתחנן לפניו ודבר על לבו לאפשר לו לקיים את המצוה הגדולה, אולם הרופא מאן להקשיב לו ותמה בפניו איך מלאו לבו לעשות כן. לא עבר זמן רב, והרבי הציע לאחד מאנשי הצוות לסייע לו לרדת אל הסכה, והציע להעניק לו חמש לירות בתמורה לכך. הגיעו הדברים לאזניו של הרופא המנתח, והוא רתח מזעם. בכעס ובחמה שפוכה התיצב הלז בפני ד"ר וולף, וצעק: "הרי בקשו ממני לוותר לרבי על לירה אחת, בטענה שהרבי הוא עני וחסר אמצעים, ואלו עכשו שומע אני, כי מוכן הוא לשלם חמש לירות תמימות בשביל דבר של מה בכך, בשביל אכילת כזית בליל סכות. חמש לירות! סכום כה עתק הוא מוכן לשלם". אף רבי משה וולף השתומם לשמע הדבר, והוא מהר לפנות אל רבי יוסף וינברג ושטח בפניו את פליאתו: "למה רמייתני? אמרת שהרבי הוא איש עני, בשעה שהוא מוכן לפאר סכום עצום בשביל אכילת כזית בסכה. הכיצד?" חיד רבי יוסף ואמר: "כל מה שאמרת לי על צדקתו של הרבי מאיל, הוא כפאן וכפאפס לעמת מעלתו האמתית, וכל מה שאמרת אינו אלא מעט מזער מגדל צדקתו וחסידותו. ואף עבדה זו עצמה יכולה להמחיש את גדלתו, שאף שאין בידי פרוטה לפרטה, מוכן הוא להתחייב בסכום כל כך גדול כדי לקיים מצות סכה, כי המצות כה חביבות על הרבי מאיל,

ומבקש מִמֶּנּוּ לְתַקֵּן לוֹ אֶת נַעֲלָיו הַקְּרוּעִים, אֲלֵא שֶׁהַסְּנֵדֶלֶר
בְּקֵשׁ לְרוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְתַפְּלָה בְּצַבּוּר. דָּחַק בּוֹ אוֹתוֹ אָדָם
וְהִצִּיעַ לוֹ סִכּוּם גְּבוּהָ, כְּדֵי שִׁמְחֵה לְתַקֵּן לוֹ אֶת מְנַעְעָלָיו, וּבִינְתָיִם
הַפְּסִיד הַסְּנֵדֶלֶר אֶת הַמְּצוּהַ הַגְּדוֹלָה שֶׁל תַּפְּלָה בְּצַבּוּר. נִמְצָא
אִפְּסוּא, שֶׁהַסְּנֵדֶלֶר הֶעֱרִיף אֶת שֹׁכֵר הַתַּפְּלָה בְּצַבּוּר כְּגַבְהָ
הַתְּשֻׁלָּם שֶׁנִּטַּל מֵאוֹתוֹ אָדָם לְתַקֵּן מְנַעְעָלָיו, אוּלַּם הַקֶּבֶץ"ה לֹא
מְשַׁלֵּם לְאִישׁ פְּסוּקוֹ זֶה, אֲלֵא עוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד וּמְשַׁלֵּם לוֹ בְּכַפֵּל
כַּפְּלָיִם. כִּי אִם תִּשְׁאַל אָדָם בְּכִמְהָ הוּא מוֹכֵן לְמִכֹּר אֶת תַּפְּלָתוֹ
שֶׁהַתַּפְּלָל בְּצַבּוּר, לֹא יִסְפִּים לְמִכֹּר אֶת הַמְּצוּהַ אִפְּלוּ בְּסִכּוּם
עֲצוּם, וְזֶהוּ הַחֶסֶד שֶׁעוֹשֶׂה הַקֶּבֶץ"ה עִם הָאָדָם וּמְשַׁלֵּם לוֹ לְכִי
מֵעֲשָׂהוּ, לְאַחַר שֶׁעָשָׂה אֶת הַמְּצוּהַ וְלֹא לְפָנָיִה. כֶּן פֶּתַח רַבִּי
נִפְתָּלַי צָבִי בְּמִכְתָּבוֹ, וּבְשׁוּלֵי הַדְּבָרִים הוֹסִיף וְכָתַב, שֶׁאֵת כָּל־
מַה שֶׁעָשָׂה לֹא עָשָׂה אֲלֵא לְכַבּוֹד שְׁמַיִם, וְאִין הוּא רוֹצֵה שֹׁכֵר
עַל הַמְּצוּהַ בְּעוֹלָם הָאֵל. הַמִּכְתָּב רָגַשׁ מְאֹד אֶת הַנְּדָבִי, וְלֵאמֹת
הוֹקֵרָה שֶׁגָּר שְׂבִיעָה אֲרָגִזִים מְלֵאִים בְּסִפְרֵי קֹדֶשׁ יְקָרִים וְנִדְרֵי
לְמַעַן לִוְדָּי בֵּית הַמְּדֻרָשׁ בְּשִׁכּוּנָה, וּשְׁמִם שֶׁל עֶסְקָנִי יְרוּשָׁלַיִם
שֶׁל־מַעֲלָה הַתְּקַדֵּשׁ בְּרַבִּים. (שְׁלוּשָׁה דְרוֹת בִּירוּשָׁלַיִם)

בְּעִיר סְאֵלִי שְׁבִימְרוֹקוֹ, כֶּהֵן בְּרַבְנֵת הַצַּדִּיק רַבִּי חַיִּים בְּרוּעֵט, וְזָקֵנוּ שֶׁל רַבְּנֵי הַ"אֹר הַחַיִּים" הַקְּדוֹשׁ. מְנַהֵג טוֹב הָיָה בִּידוֹ, לְאַרְחָה
עַל שֶׁלְחָנוּ מִדֵּי חַג וּמוֹעֵד אוֹרְחִים עֲנִיִּים וְלִשְׁמִחַת אֶת לִבָּם.
מֵעוֹלָם לֹא יָשַׁב לְסַעֲדַת חַחָה, עַד שֶׁיִּשְׁבֵּב לְשִׁלְחָנוּ לְכַחוֹת אוֹרְחָה
אֶחָד. כִּי אֲשֶׁר לֹא הִזְדַּמְנוּ לְבֵיתוֹ אוֹרְחִים, הָיָה שׁוֹלַח אֶת שְׁמִשׁוֹ
בְּבִקְרָה עָרֵב חַחָה, כְּדֵי לְתוֹר אַחַר אוֹרְחָה וְלִהְיֵמִינוּ אֶל בֵּיתוֹ טָרָם
יְקַדְּמוּ אַחֵר. פֶּעַם אַחַת לֹא הָיָה אוֹרְחָה בְּבֵית הַמְּדֻרָשׁ בְּעָרֵב
חַחָה, וְהָרַב שָׁלַח אֶת שְׁמִשׁוֹ לְכָל בֵּית הַמְּדֻרָשׁ בְּעִיר כְּדֵי לְתוֹר
אַחַר אוֹרְחָה הַגּוֹן לְחַחָה. הַלֵּךְ הַשְּׁמִשׁ מְמַקְּוִם לְמַקְּוִם, אֶךְ לֹא עָלָה
בִּידוֹ לְמַצָּא אִפְּלוּ אוֹרְחָה אֶחָד. הַגִּיעַ חֲצוֹת הַיּוֹם וְהַשְּׁמִשׁ חִזַּר
בִּידָיִם רִיקוֹת, לְמַגְנַת לְבוֹ שֶׁל הָרַב. הַפְּצִיר הָרַב בְּשִׁמְשׁ לְצֵאתָ
שׁוֹב אֶל רְחוֹבוֹת הָעִיר, כְּדֵי לְרַאוֹת אוּלַי הִזְדַּמְנוּ מֵאֵן דְּהוּ הָעִירָה
וְאוֹתוֹ יִזְמִין לְבֵיתוֹ. "חַפְּשׁ הֵיטֵב בְּכָל פְּנוֹת הָעִיר וְאַל תִּדְלַג גַּם
עַל סְמִטָּאוֹת עַקְלָקְלוֹת וּשְׁכּוּחוֹת, אוּלַי מִשֵּׁם תְּבוֹא הַיְשׁוּעָה",
אָמַר הָרַב לְשִׁמְשׁ. יִצָּא הַשְּׁמִשׁ לְדַרְכּוֹ וְלְמִרוֹת מְאֻמְצֵי הַמְּדֻרָבִים
לֹא מְצָא אוֹרְחִים כָּלָל. בְּדַרְכּוֹ נִתְקַל בִּיהוּדִים רַבִּים, אֶךְ הִלְכוּ הָיוּ
עֲסוּקִים בְּהִכְנוֹת לְחַג וְלֹא הָיָה לָהֶם פְּנָאִי לְסַיֵּעַ לְשִׁמְשׁ מִרַב
טְרָדָה וּבְהִלָּה. בִּיאוּשׁוֹ, הַמְּשִׁיף הַשְּׁמִשׁ לְכַתַּת אֶת רַגְלָיו עַד
שֶׁהִגִּיעַ לְקִצָּה הָעִיר, וְהִנֵּה עוֹמְדוֹת רַגְלָיו בְּפִתְחוֹ שֶׁל בֵּית
הָעֵלְמִין הַיְהוּדִי, וְלִהְפֹתְעָתוֹ רָאָה יְהוּדִי בִּלְתֵּי מִכָּר יוֹשֵׁב עַל
הַמְּרַקֵּעַ בְּסִמּוֹן לְשַׁעַר הַסְּגוּר. נִגַּשׁ הַשְּׁמִשׁ אֶל הַהֵלֶךְ וְנִכַּח
לְדַעַת כִּי הַיְהוּדִי מְמַרֵּר בְּבָכִי וּפְנֵי עֲצוּבוֹת כְּאָדָם שֶׁחָרַב עָלָיו
עוֹלָמוֹ. נִסָּה הַשְּׁמִשׁ לְדוֹבֵב אֶת הַיְהוּדִי וּלְדַבֵּר עַל לְבוֹ, אֶךְ
הַיְהוּדִי לֹא שָׁת לְבוֹ אֲלָיו. הַהֵלֶךְ יוֹשֵׁב בְּאֶבְלוֹ, מְמַרֵּר בְּבָכִי
וְאַנְחוֹתָיו קוֹרְעוֹת לֵב. כְּשִׁרְאָה הַשְּׁמִשׁ בְּצַרְתּוֹ, שָׁב עַל עַקְבוֹתָיו
וְסִפֵּר לָרַב עַל הַהֵלֶךְ שֶׁיֹּשֵׁב בְּפִתְחַת בֵּית הָעֵלְמִין, שֶׁאֲסוֹן כְּבֵד
וּבִלְתֵּי יְדוּעַ הַתְּרַחֵשׁ עִמּוֹ. יִצָּא הָרַב בְּמַהִירוֹת אֶל בֵּית הָעֵלְמִין
וְרָאָה בְּעֵינָיו אֶת הַיְהוּדִי הָאֵבֵל, וְהַחֵל לְדַבֵּר עַל לְבוֹ כְּדֵי לְנַחֲמוֹ.
הָאֲזִין הַיְהוּדִי לְדַבְרֵי הַחֹזֵק שֶׁל הָרַב, שֶׁדַּבֵּר מִתּוֹךְ רַגְשָׁת לֵב
וְהַשְׁתַּתְּפוֹת בְּצַעֲרוֹ, אֶךְ כִּבְּיוֹ הַתְּגַבֵּר וְאַנְחוֹתָיו הֶעֱמִיקוּ. "אִינִי
עוֹזֵב אֶת מְקוּמִי! קָרָא הַהֵלֶךְ מִתּוֹךְ שְׁבָרוֹנוֹ הַכְּבֵד, פֶּה אֲשֶׁב
בְּבֵית הָעֵלְמִין, כִּי טוֹב מוֹתֵי מַחֲיִי!" נִרְתַּע הָרַב מְדַבְּרָיו וְכֵדִי
לְחַזְקוֹ קָרָא בְּקוֹל נִרְגָּשׁ: "נִשְׁבַּע אֲנִי שְׁלֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר

אֲצִילָךְ מִצַּרְתְּךָ הַגְּדוֹלָה וְאֲשִׁיב לְךָ אֶת אֲשֶׁרְךָ, אֶךְ עֲתָה קוּם
וּבּוֹא עִמָּדִי כְּדֵי לְהַתְּאַרְח בְּבֵיתִי בַּחַג הַקְּרוֹב". הִבִּיט בּוֹ הָאִישׁ
בְּעֵינָיו הֶעֱצוּבוֹת וְאָמַר: "יֵשֵׁב נָא כְּבוֹד הָרַב לְיָדִי וְאֲסַפֵּר לוֹ אֶת
הָאֲסוֹן אֲשֶׁר קָרָה עִמָּדִי". הַסְּכִים הָרַב לְהַקְּשִׁיב לְדַבְּרָיו, בְּתֵנָא
שֶׁלְאַחַר מִכּוֹן יוֹבֵא וְיִהְיֶה אוֹרְחוֹ בַּחַג הַמְּמַשְׁמֵשׁ וּבָא. הַחֵל הָאִישׁ
בְּסַפּוֹרוֹ, כְּשֶׁקוֹלוֹ חָנוּק מְדַמְעוֹת: שְׁמִי רַחֲמִים כְּדוּרִי, בְּנוֹ שֶׁל
הַסּוֹחֵר נְסִים מִתּוֹשְׁבֵי הָעִיר סְאֵלִי. יִצָּאתִי מִן הָעִיר לְפָנֵי כַּחֲמֵשׁ
עֶשְׂרֵה שָׁנָה, כְּדֵי לְנִסּוֹת לְמַצָּא אֶת מְזֻלִי בְּמִדְיַת הַיָּם וְלֶאֱסֹף
הוֹן גְּדוֹל. ה' הִצִּילֵנִי אֶת דְּרָפִי וְהִצִּילְחָתִי בְּעַסְקִי, עַד שֶׁעָלָה בְּיָדִי
לְאֶסֶף סֶךְ עֲצוּם שֶׁיִּכּוֹל הָיָה לְכַלְכֵּל אֶת מְשִׁפְחָתִי שְׁנַיִם אַרְפוֹת.
זְכַרְתִּי אֶת אֲשֶׁרֵי אֲשֶׁר הוֹכִיחַ לִי ה' וְלֵאחַר שְׁנַיִם אַרְפוֹת שֶׁל
פְּרָדָה, הִחֲלַטְתִּי לְשׁוֹב לְבֵיתִי אֶל הַמְּנוּחָה וְאַל הַנְּחִלָּה. הַמְּרַתִּי
אֶת כָּל רְכוּשִׁי בְּכֶסֶף מְזֻמָּן, וְעַם מֵאוֹת אֲלָפֵי דִינָרֵי הָאֵהָב שֶׁהָיוּ
לִי, רְכַשְׁתִּי אוֹצָר שֶׁל אֲבָנִים יְקָרוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת נְדִירוֹת, אוֹתָם
שִׁמְרַתִּי בְּתוֹךְ אֲרָגוֹ בְּרִזָּל קָטָן. נִפְרַדְתִּי מִחֲבֵרֵי הַסּוֹחֵרִים
וְהַפְּלַגְתִּי בְּסִפְיַת מְפָרְשִׁים כְּדֵי לְשׁוֹב לְעִיר סְאֵלִי, עִיר מוֹלְדָתִי
יְעִיר מְגוּרִי, וְשִׁמְחָה גְּדוֹלָה הָיְתָה בְּלִבִּי. בְּכָל חֲדָשִׁי הַהַפְּלָגָה,
שִׁמְרַתִּי עַל הַתְּבָה כְּבַבַּת עֵינַי וְלֹא הִסְחַתִּי דַעְתִּי לְרַגַּע מֵאוֹצָרִי
הַגְּדוֹל. הָאֲנִיָּה עֲשֵׂתָה אֶת דְּרָפָה בְּמְנוּחָה בַּיָּם, לֹא אֲרַעָה סַעֲרָה
וְלֹא חֲלִיתִי בְּמַחֲלַת הַיָּם, אֲלֵא הַכֵּל עָבַר בְּשִׁלּוֹם וּבְשִׁלּוּהָ. הַיּוֹם
בְּבִקְרָה, עֲגָנָה הָאֲנִיָּה בַּחוּף וּכְשִׁרְאֵיתִי אֶת מְדִינַתִּי הָאֵהוּבָה
מְרַחוֹק, הַתְּחַלְתִּי לְשַׁמֵּחַ שְׁמִיחָה גְּדוֹלָה וְאֲמַרְתִּי בְּלִבִּי, מַהִיּוֹם
וְהִלָּאָה אוּכַל לְשַׁבֵּת בְּמְנוּחָה וְאֵהֵנָה מְעַמְלִי הַגְּדוֹל שִׁטְרַחְתִּי
בְּקִשְׁוֹ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה. אֶךְ רְבוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ וְעֲצַת
ה' הִיא תְּקוּם, אֵהָה! אֲרַע עִמָּדִי אֲסוֹן כְּבֵד וְעוֹלָמִי חָרַב עָלַי.
בְּשַׁעָה שִׁיַּרְדְּתִי מִן הַסִּפְיָנָה, נִשְׁמָטָה הַתְּבָה הַקְּטָנָה מִיָּדִי וְנִפְלָה
הַמִּימָה וְתִרְדַּד בְּמַצוּלוֹת כְּמוֹ אֲבָן. כְּשִׁרְאֵיתִי אֶת אֲסוֹנִי, חִשְׁבוּ
עֵינַי וְדַעְתִּי כְּמַעַט נְטַרְפָּה עָלַי. רְצִיתִי לְקַפֵּץ אֶל הַיָּם כְּדֵי לְמַצָּא
אֶת אוֹצָרִי, אֶךְ הַנוֹסְעִים שֶׁסָּבִיבִי עֲצָרוּ בְּעִדִּי וְהֶעֱבִירוּ אוֹתִי אֶל
הַיְבֵּשֶׁת. בְּכִיתִי וְצַעֲקָתִי, אֶךְ קוֹלִי הָיָה כְּקוֹל קוֹרָא בְּמִדְבָּר
וְצַעֲקוֹתִי הָיוּ לְשׁוֹא. הַנוֹסְעִים וְהַנְּאֻסְפִים נָדוּ לִי בְּרֵאשִׁם וְרַחֲמוּ
עָלַי, אֶךְ נוֹתַרְתִּי בְּעִירָם וּבַחֶסֶר כָּל־כָּל רְכוּשִׁי הָרַב, עָלָיו טְרַחְתִּי
כֹּה רְבוֹת, יָרַד לְטִמְיוֹן וְאֵתָו נְגוּזוֹ כָּל חֲלוּמוֹתֵי וְתַקְוֹתֵי. נַעֲשִׂיתִי
עֵנִי מְרוּד וְעֵנִי חֲשׁוֹב פְּמוֹת, וְעֲתָה לְקָמָה לִי חַיִּים? טוֹב מוֹתֵי מַחֲיִי!
כֶּן סִיִּם רַחֲמִים, הַהֵלֶךְ הַשְּׁבִיב, אֶת סַפּוֹרוֹ הַעֲגוּם, וְהָרַב נוֹתַר
יוֹשֵׁב כְּמֵאֲבָן. מַה יַּעֲשֶׂה עֲתָה? הָרִי הַבְּסִיחַ לוֹ בְּשִׁבּוּעָה שֶׁהוּא
יִסַּע לוֹ וְיִצְיָאָנוּ מִצַּרְתּוֹ, אֶךְ כִּיִּצַּד יַעֲשֶׂה זֹאת? גַּם אִם יִתֵּן לוֹ אֶת
כָּל הוֹן בֵּיתוֹ, לֹא יוֹכַל לְהַחֲזִיר לוֹ אִפְּלוּ חֶלֶק מֵאֲבִידָתוֹ. לְפִתְעַ
הַתְּנַעַר הָרַב וְקָרָא לְהֵלֶךְ: "בּוֹא יַחַד עִמִּי אֶל חוּף הַיָּם!" לֹא הִבִּין
הַהֵלֶךְ מַה רְצוֹנוֹ שֶׁל הָרַב, אֶךְ הֵלֶךְ בְּעַקְבוֹתָיו. בְּהִגִּיעַ אֶל הַחוּף,
בְּקֵשׁ הָרַב מְרַחֲמִים לְהִרְאוֹת לוֹ אֶת הַמְּקוֹם הַמְּשֻׁעָר, וְהָרַב הַחֵל בְּתַפְּלָה
הַיְקָרָה. הַצְּבִיעַ הַהֵלֶךְ עַל הַמְּקוֹם הַמְּשֻׁעָר, וְהָרַב הַחֵל בְּתַפְּלָה
חַרִּישִׁית. לְפִתְעַ הַחֵל הַיָּם לָגַעַשׁ וְלָרַעַשׁ. הַמַּיִם הַחֲלוּ לְרַתַּח עַד
שֶׁקָּצַף עָלָה עַל פְּנֵי הַיָּם, וּפְתָאוּם הַחֲלוּ לְצוּף עַל פְּנֵי הַמַּיִם
כְּלִים מְכֻלִּים שׁוֹנִים שֶׁהָיוּ גְּנוּזִים בְּמִשְׁוֶה שְׁנַיִם רְבוֹת בְּמְרַקְעִית
הַיָּם. הַהֵלֶךְ רָאָה לְגַד עֵינָיו אוֹצְרוֹת גְּדוֹלִים לְאִין עֲרֹךְ מֵאוֹצָרוֹ
הָאֲבוּד, אֶךְ הָרַב הִזְהִירוֹ: "הַשְּׁמַר לְךָ פֶּן תִּגַּע בְּחַפְצֵי שְׁאִינוּ
שְׁלָךְ!" לְפִתְעַ נְדָהֶם רַחֲמִים לְרַאוֹת אֶת תְּבָתוֹ הַקְּטָנָה וְהַמְּפֹרֶת
שְׁטָה לָהּ עַל פְּנֵי הַמַּיִם וּמִתְקַרְבֵּת לְרַגְלָיו, וְיַחַד עִמָּה שְׁטָה לָהּ
הַנַּעַל אוֹתָהּ אֲבָד בְּמַחְלָה מְעִידָתוֹ עַל הַסִּפְיָנָה. בְּיָדִים רוֹעֵדוֹת
וּבְכִלְיָאָה עֲמָקָה, נִטַּל הַהֵלֶךְ אֶת אוֹצָרוֹ הָאֲבוּד, כְּשֶׁהוּא צוֹבֵט

לְהַצְטַרֵף אֶל מִזְחָלְתוֹ, וְהוֹשִׁיבוֹ לִידוֹ כְּשֶׁהוּא מְרַעֵף עָלָיו בְּדֶרֶךְ טְלָלִי נַחֵם כְּדִי לְהַרְגִיעוֹ מִהִסְעָרָה הַגְּדוֹלָה, וְכִדִּי לְשַׁמְחוֹ אֲמַר לוֹ בְּדֶרֶךְ צַחֲחוֹ: "הִנֵּה כְּעַת מְצִינֵנו תּוֹרָה וּגְדֻלָּה בְּמִקּוֹם אֶחָד... רַק בְּעֵלוֹת הַשָּׁחַר, שָׁב הַרְבִּי לְבֵיתוֹ לְאַחַר שְׂזָכָה לְקִים שְׁתֵּי מִצְוֹת, כְּאֲשֶׁר שָׁכַר הַמִּצְוָה הַרְאִשׁוֹנָה הֵיטָה הַמִּצְוָה הַשְּׁנֵיטָה, וְאוֹלָם הוּא לֹא עָלָה עַל מִשְׁכְּבוֹ. הוּא פָּנָה מִיַּד לְהִטְהָר בְּמִקְוֵהוּ, וְלֵאחֲרָיו מִכֵּן הִתְצַב עַל מִשְׁמֶרְתוֹ כְּדִי לְלַמֵּד אֶת שְׁעוֹרוֹ הַקְּבוּעַ בְּגִמְרָא בְּשַׁעֲהַ זֹאת. (הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ מוֹוִישׁוֹוֹא)

בַּעַת שֵׁיִשְׁב רַבִּי נִתְּן אֲדָלָר בְּעִיר פְּרָנְקְפּוֹרְט, הָעִלְיִלוֹ הַנוֹצְרִים בְּעִירָה סְמוּכָה עֲלִילַת שְׂוֹא עַל הַיְהוּדִים, וְגִזְרָה נִגְזְרָה מְטַעַם הַשְּׁלִטוֹן לְגֵרֵשׁ אֶת כָּל הַיְהוּדִים בְּפִמְקוֹם. שְׁלַחוּ רַאשֵׁי הַקְּהָל אֶל רַבִּי נִתְּן אֲדָלָר, וּבִקְשׁוּ מִמֶּנּוּ לְנִסּוֹת לְהַשְׁתַּדֵּל אֲצֵל שׂוֹר הָעִיר, כְּדִי שִׁיבְטֵל אֶת הַגִּזְרָה הַקְּשָׁה. כְּשֶׁבָּאוּ הַשְּׁלִיחִים לְפָרְנְקְפּוֹרְט, הָיָה זֶה בְּעֶרְב שַׁבַּת חֲנֻכָּה, וּמִפְּנֵי קִדְשַׁת הַשַּׁבַּת הִמְתִּין רַבִּי נִתְּן עַד יְצִיאָתָהּ, כְּאֲשֶׁר הַשְּׁלִיחִים מִתְאַרְחִים בְּבֵיתוֹ. בְּאוֹתָהּ שַׁבַּת, יָרַד שְׁלֵג כְּבֵד שְׁכַסָּה אֶת עֵינַי כְּלִי הָאֶרֶץ, וּמִסְכַּנְתָּ הַיְתָה הַנְּסִיעָה. וְאוֹלָם רַבִּי נִתְּן לֹא שָׁם לְבוֹ לְשֵׁלֵג הַגְּדוֹל, וְאֲמַר שְׁכַאֲשֶׁר קָהֵלַת יִשְׂרָאֵל בְּצָרָה, אֲסוּר לְהַחְמִיץ אֶף רֶגַע. מִיָּד עִם יְצִיאַת הַשַּׁבַּת, יָצָא לְדֶרֶךְ יַחַד עִם תַּלְמִידוֹ הַמְּבַהֵק הַחַת"ם סוֹפֵר, עַל־גַּבִּי עֲגָלָה הַרְתוּמָה לְסוֹס אֶחָד. בְּאֲמֻצַּע הַדֶּרֶךְ, עֲמָדָה הָעֲגָלָה מְלַכֶּת. רְגִלִּי הַסּוֹס שָׁקְעוּ עִמָּךְ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֵג הַרְבִּי, וְהוּא הִתְקַשָּׁה לְפַסְעַ אֶפְלוֹ פְּסִיעָה אַחַת. הֵלֵךְ הָעֲגָלוֹן אֶל הַכֶּפֶר הַסְּמוּנָה, כְּדִי לְהַבִּיא מִשָּׁם צְמֹד סוֹסִים רַעֲנָנִים וְלְהוֹסִיפֵם עַל הַסּוֹס הָעֵיף שֶׁלוֹ. לְפָתַע פְּתֹאוֹם, רָאָה הַחַת"ם סוֹפֵר אֶת רַבּוֹ, קוֹפֵץ מִהָעֲגָלָה וְרוֹקֵד עַל־גַּבִּי הַשְּׁלֵג, כְּשֶׁפָּנִיו קוֹרְנוֹת מִשְׁמִיחָה. הִתְמַלֵּא הַחַת"ם סוֹפֵר בְּתַמְהוֹן לְפִשֵׁר הַרְקוֹד, וְרַבִּי נִתְּן מִהֵר לְהַסְבִּיר לוֹ: "הֵאֵם אֵינְךָ רוֹאֶה? הֲרִי הָעֲגָלוֹן הַבִּיא עִמּוֹ שְׁנֵי שְׁנָרִים וּמְבַקֵּשׁ הוּא לְרַתֵּם אוֹתָם יַחַד עִם הַסּוֹס, וְעֲלִינוּ עִכְשָׁו לְצוּנוֹת אוֹתוֹ שְׁלֹא יִרְתֵּם אוֹתָם יַחַד כְּדִין הַתּוֹרָה, 'לֹא תִחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר וּבְחֶמֶר יַחְדוֹ'. וְהֵלֵא כָּל יְמֵי הַיִּיטִי מְצַטְטֵר, אֵימַתִּי תְּבֹא לִידִי מִצְוֹת כְּלֵאִי בְּהֵמָה וְאֲמַיְמָה? הֲרִי כָּל הַיָּמִים יוֹשֵׁב אֲנִי בְּפָרְנְקְפּוֹרְט סְגוּר בְּבֵית מִדְרָשִׁי, וְעוֹמֵלֵם לֹא עָלָה בְּיָדִי לְקַיֵּם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה זֹאת. וְעַכְשָׁו שְׁבָאָה לִידִי מִצְוָה כְּזוֹ, לֹא אֲשַׁמַּח? עֵינַי בְּעֵינַי רוֹאֶה אֲנִי כִּי 'מִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה', וּבְשִׁכְרַת הַמִּצְוָה שְׁאֵנִי נוֹסַע לְהַמְלִיץ טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל, וְכִנֵּי אֱלֹקִים בְּמִצְוָה אַחֲרָת, מִצְוֹת כְּלֵאִים". (שׂוֹרֵי הַמַּאֲהָ)

אֶת עֲצֻמוֹ אִם הוּא רוֹאֶה נְכוּחָה אוֹ חוֹלֵם חֲלוֹם תַּעֲתוּגִיעִים. בְּצַעֲדִים מִתְרוֹנְנִים הֵלֵךְ רַחֲמִים יַחַד עִם הַרְבִּי, כְּדִי לְהַסִּב עַל שְׁלִחְנוֹ בְּחַג הַקְּרֹב וּבָא, וְלָבוּ מִלֹּא שְׁמִיחָה וְהוֹדָה לַה' עַל הַנִּסִּי אֲשֶׁר עָשָׂה עִמּוֹ. גַּם הַרְבִּי שְׁמַח שְׁמִיחָה יִתְרָה, לְאַחַר שְׂזָכָה בְּאוֹרַח כַּהֵן נִכְסֵף לְחַג כְּמִנְהַגוֹ מִיָּמִים יְמִימָה, וְשְׁנִיחָם הֵלְכוּ יַחַד לְהַתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֵאחֲרָיו מִכֵּן הִסְבּוּ לְסַעֲדַת הַחֵג. בְּמַהֲלֵךְ הַסְּעָדָה, סִפֵּר רַחֲמִים אֶת קוּרוֹתָיו וְהַבִּיעַ אֶת צַעֲרוֹ עַל כֵּן שֶׁלֹּא שָׁמַע מְאוּמָה מֵאֲשֵׁרָתוֹ, אוֹתָהּ הַשְּׂאִיר לְפָנָי חֲמֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים וְהוּא אֵינּוּ יוֹדַע מָה עָלָה בְּגוֹרְלָהּ. הַחַל הַרְבִּי לְנַחְמוֹ וְדַרְךְ אֲגַב שְׂאֵלוֹ עַל פְּרֻטֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וְשֵׁם אֲשֵׁרָתוֹ. לְפָתַע קָרָאָה הַרְבַּנְיָה: "גַּם לֹאֲשֶׁה הַצְּנוּעָה שְׁמִשְׁמִשֶׁת כְּעוֹזֶרֶת בְּבֵיתֵנוּ, קוֹרְאִים בְּשֵׁם אֲשֵׁרָתָהּ, וְגַם הִיא סִפְרָה לָנוּ שֶׁבְּעֵלָה נִסַּע לְמִדְיָנַת הַיָּם וּמֵאֵז לֹא שְׁמַעָה מִמֶּנּוּ". לֹא אָרְכוּ הַרְגָעִים, וְכּוֹס הָאֲשֶׁר שָׁל רַחֲמִים הִתְמַלְאָה עַל גְּדוּתָהּ, כְּאֲשֶׁר נִכְבְּשׁ שׁוֹב עִם אֲשֵׁר נַעֲוָיו, אוֹתָהּ מְצָא בְּבֵית מְאָרְחוֹ, שְׂזָכָה לְקַיֵּם מִצְוָה נוֹסֶפֶת, בְּעַקְבוֹת מִצְוֹת הַכְּנֶסֶת הָאוֹרְחִים אוֹתָהּ קַיֵּם. (שַׁבַּת ט"ש א')

מִצְוֹדָתוֹ שֶׁל רַבִּי מְנַחֵם מְנַדֵּל מוֹוִישׁוֹוֹא, בְּנוֹ שֶׁל הַ"אֲהַבַת יִשְׂרָאֵל" מוֹוִישׁוֹוִיץ, הֵיטָה פְּרוּשָׁה עַל כָּל עִיר רַבְנוֹתוֹ וְגִלְוֵלוֹתֶיהָ. פַּעַם, בְּלִיל חוֹרֵף מְקַפֵּיא, נִסַּע לְכַפֵּר בְּשֵׁם בִּישׁוּקוֹיִל, שֵׁם הַתְּקִימָה אֲסַפַת רַבָּנִים וְעִסְקָנִים בְּעֵינַי קְדָשִׁי יִשְׂרָאֵל וּבְצוּר חוֹמוֹת הַדָּת, וְהֵאֲסַפָּה הַסְּתִימָה בְּשַׁעֲה מְאֻחֶרֶת. מִכֵּיִן שֶׁהִקְפִּיד מְאֹד שֶׁלֹּא לְשׁוֹת אֶת סְדְרֵי שְׁעוֹרֵי תוֹרָתוֹ בִּישִׁיבָה, הַחֲלִיט לְחַזֵּר לְוִישׁוֹא עַל־אֶף הַשַּׁעֲה הַמְּאַחֲרָת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסִיד אֶת הַשְּׁעוֹר. מִכֵּיִן שֶׁהוֹדְרָז לְשׁוֹב לְבֵיתוֹ, הַחֲלִיט לְנַסֵּעַ עַל מִזְחָלַת מִיַּחַדָּת שְׁנוֹסַעַת עַל הַשְּׁלֵגִים מֵעַל הַר הַבִּישׁוּקוֹיִל, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָלֵץ לְעִשׂוֹת דְּרָכּוֹ סְחוּר־סְחוּר סְבִיב הַהָר, וּבְכַךְ לְהַכְפִּיל וּלְשַׁלֵּשׁ אֶת זְמַן הַנְּסִיעָה. בְּהִיוֹתָם עַל אִם־הַדֶּרֶךְ בְּמַעֲלֵה הַהָר, הִגִּיעוּ לְאֲזִנֵּי וּלְאֲזִנֵּי מְלִינֵי, קוֹלוֹת הַמְּשׁוּבְּעִים לְעוֹרָה. הוֹרָה הַרְבִּי לְעַגְלוֹן לְהַתְחַקֵּת אַחֲרָי מְקוֹר הַקּוֹל, וְלֵאחֲרָי חַפּוּשִׁים נִתְקְלוּ בְּמִזְחָלַת שְׁהַחֲלִיקָה מְמַעֲלָה הַהָר וְהִתְהַפְּכָה. בְּפָנִים יָשִׁב הָעֲגָלוֹן עִם שְׁנֵי יְלָדָיו הַקְּטָנִים שְׁסַבְלוּ מִהַקֵּד הָעֵי, וְהַרְבִּי מִהֵר וּפְשַׁט לְלֹא הַסּוֹס אֶת מַעֲלֵוֹ הָעֲלִיּוֹן וְהָעֲנִיּוֹן לְעַגְלוֹן, כְּדִי שִׁיחַמֵם אֶת עֲצֻמוֹתֵיהֶם הַקְּפוּאוֹת שֶׁל יְלָדָיו, וְזֹאת עַל־אֶף שֶׁהַכְּנִיס אֶת עֲצֻמוֹ לְסַכְנָה מִחַמַּת הַצְּנָה וְהַקֵּר הַגְּדוֹל. מִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה, וְכְאֲשֶׁר הִמְשִׁיכוֹ בְּדֶרֶכְכֶם בְּמַעֲלֵה הַהָר, נִתְקְלוּ בְּמִזְחָלַת נוֹסֶפֶת שֶׁל גְּבִיר מְקוּמִי, שְׂאֵף הִיא הִתְהַפְּכָה בְּגִלְל מִזְג הָאוֹוִיר הַסּוֹעֵר. הַצִּיעַ הַרְבִּי לְנַגִּיד

מִמְלָכָה

שְׂאֵלוֹ פַּעַם אֶת רַבִּי יַעֲקֹב קַרְנֵץ הַמַּגִּיד מְדַבְּנָא: "לְמַדְנֵנו רַבְנֵנוּ, הֲרִי כָּל דְּרָשׁוֹתָיו שֶׁל מֵר אֵינָן אֵלָּא לְשֵׁם תּוֹכְחָה, כְּדִי לְיַסֵּר אֶת הָעַם, לְהוֹכִיחֵם עַל מַעֲשֵׂיהֶם וּלְהַשִּׁיב רַבִּים מֵעוֹן. מִפְּנֵי מָה אֶפְוֵא, נוֹטֵל הוּא מְמוֹן עַל דְּרָשׁוֹתָיו, וּמִדּוּעַ מְבַקֵּשׁ הוּא שָׁכַר עַל מִצְוֹת הַתּוֹכְחָה?" חֵיף הַמַּגִּיד וְאָמַר: "צֵאוּ וְרֵאוּ, אֵף הַקֹּב"ה לֹא לְחֹנֵם הוּא מִיִּסֵּר..."

רַבִּי אִיזִיל חֲרִיף, שָׁמַשׁ כְּרַבָּה שֶׁל הָעִיר סְלוֹנִים, אוֹלָם מִכֵּיִן שֶׁסָּבַל מִמְחַלַּת הַקְּצָרַת שֶׁהַצִּיקָה לוֹ הַרְבֵּה, הָיָה שׁוֹחֵה מַחוּץ לְעִיר בְּחֻדְשֵׁי הַקִּיץ, יוֹצֵא מִסְלוֹנִים לְאַחַר חֵג הַשְּׁבָעוֹת וְחוֹזֵר אֵלֵיהֶם לְקִרְאָת הַיָּמִים הַנּוֹרְאִים. בְּדֶרֶךְ כָּל־כָּל הָיָה שׁוֹחֵה בְּעִיר וּלְנֵא, שֵׁם הָיָה מְדַפֵּס אֶת סִפְרָיו וְעוֹמֵד עַל הַמְּלַאכָה מְקוּרֹב. פַּעַם שְׂאֵלוֹהוּ בּוֹיֻלְנָה: "מֵר כָּאֵן וּמִשְׁבַּרְתּוֹ בְּסְלוֹנִים?" וְהַשִּׁיב בְּחִיּוֹד: "הָאֵמַת הִיא שִׁישׁ מִצְוָה לְגֵרֵשׁ אוֹתִי מִסְלוֹנִים, מִפְּנֵי שְׂאֵין אֲנִי שׁוֹחֵה כַּהֵן בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה. אוֹלָם רַאשֵׁי הַקְּהָל חוֹשְׁשִׁים מִמִּצְוָה זוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֲרִי מִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה, וְחוֹשְׁשִׁים הֵם מִהַמִּצְוָה הַנִּגְרָרֶת, וּבֵינְתָיִם אֲנִי נִהְנֵה..."

סִפְרוֹ פַּעַם לְרַבִּי פִּינְחָס מְקוּרִיץ, עַל אָדָם פְּלוֹנִי, שְׁכָּל יְמָיו הוּא עוֹשֶׂה מִצְוֹת וְחֻסְדִּים, אֵף הוּא מִתְפַּאֵר בָּהֶם וְדוֹרֵשׁ לְקַבֵּל שְׁכָרוֹ עַל מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵף יוֹתֵר מִכֵּן, בְּשַׁעֲה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל הוּא תְּמִיד מְבַקֵּשׁ לְזַכּוֹת לְהִגִּיעַ אֶל הַדֶּרֶךְ הַגְּבוּהָה שֶׁל רֹחַ הַיְהוּדָה. חֵיף רַבִּי פִּינְחָס וְאָמַר: "דּוּעַ הוּא שֶׁתְּפַלֵּה עוֹשֶׂה מִצְוָה, וּבְדִין הוּא שְׂאוֹתוֹ אָדָם יִטַל שְׁכָרוֹ לְפָחוֹת כְּדִי מַחְצִית עַל מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. נִמְצָא אֶפְוֵא שֶׁהַתְּקַבָּלָה מִתְפַּלְתוֹ לְחֻצְיָהּ, זוֹכָה הוּא אֲמָנֵם לְרוּחַ, אֲבָל לֹא לְקַדְשׁ..."